

bootje in Jungola.

In een moderne dierentuin gaat niet om dieren, maar om beleving

Groencollectief Belevenspark verantwoordelijk voor groene invulling Wildlands Adventure Zoo Emmen

Hoe tegenstrijdig het ook lijkt, bij een moderne dierentuin gaat het feitelijk niet meer om dieren, maar om de beleving. Het complete ontwerp moet ten dienste staan van de bezoekers en natuurlijk geldt dat ook voor de beplanting. Vakblad Stad + Groen praat met het groene bouwteam dat verantwoordelijk was voor de groen in de dierentuin.

Auteur: Hein van Iersel

V.l.n.r.: Reinald van Ommeren, Paul van Berkel, Hans Huiting en daarboven Marcel Straatman

Wie ver weg woont, moet extra zijn best doen voor een bezoek. Dat geldt voor u en mij, maar ook voor een attractiepark. Dierentuin Emmen is zo'n beetje wereldberoemd geworden met zijn vlindertuin. In een relatief kleine tropische kas zwermen vele honderden tropische vlinders om de bezoekers heen. Hoe bijzonder dit ook was en is, het was helaas niet meer voldoende om mensen te verleiden om af te reizen naar het verre Emmen.

In oktober 2010 balanceerde het attractiepark als gevolg daarvan op het randje van een bankroet en moest de gemeente Emmen bijspringen om het schip drijvende te houden. Emmen ligt in een economisch zwak gebied en het park is van groot belang voor de werkgelegenheid.

Het park kreeg een lening van de provincie en de gemeente, om het dierenpark de kans te geven financieel orde op zaken te stellen en om vanuit het centrum van Emmen te verhuizen naar de andere locatie aan de rand van de stad. Het oude terrein van Dierenpark Emmen ging op 31 december 2015 definitief dicht en op 25 maart 2016 heropende de Emmense dierentuin onder de naam Wildlands Adventure Zoo Emmen.

Het complete park werd gebouwd door Volkerwessels voor een bedrag van 110 miljoen euro.

Postzegels

Persoonlijk ben ik niet zo'n dierentuinger. Als ik denk aan een dierentuin, komt bij mij het beeld op van de oude Zoo van Antwerpen of van Artis, waar honderden soorten dieren in hokjes gepresenteerd worden. Een beetje zoals postzegels in een postzegelverzameling. Onnodig om te zeggen dat dit uit het oogpunt van dierenwelzijn niet echt optimaal is, maar ook uit het oogpunt van marketing en aantrekkingskracht voor de bezoeker. In het vernieuwde Emmen worden de dieren daarom gepresenteerd in ruime verblijven, zodat ieder dier een zo natuurlijk mogelijk gedrag kan vertonen. Dat betekent wel keuzes maken. In een artikel in NRC werd gemeld dat in Emmen alleen de sexy dieren worden getoond; de dieren, met andere woorden, die je ook in kinderboeken tegenkomt. En dan zo gepresenteerd dat het leuk is om naar te kijken. Op het gebied van ontwerp moet je dan keuzes maken. De stokstaartjes – een vaste hit – hebben daarom een langwerpige verwarmde steen in hun verblijf, zodat ze mooi in het gelid staan voor de bezoekers. Ook de leeuwen hebben een verwamde

steen. Het idee is dat een grote mannetjesleeuw op zijn rots het ultieme hakuna matata -gevoel uit de Disney-hitfilm *The Lion King* uitstraalt.

Belevenspark

Ik heb als redacteur het voorrecht om met Paul van Berkel, Hans Huiting, Reinald van Ommeren en Marcel Straatman door het zojuist geopende Wildlands te wandelen. Het is meivakantie en dus is het, ondanks – of misschien wel dankzij – het gure winterse weer, gezellig druk in het park. Buiten hagelt het en geselt de wind rond de kas. Binnen is het droog en warm, maar niet de echte vochtige tropische hitte die je zou verwachten. Gewoon lekker een comfortabele kamertemperatuur. Dat blijkt een bedoeling te hebben, volgens Paul van Berkel van Van Kessel Sport & Cultuurtechniek. Zijn moederbedrijf, Volkerwessels, is hoofdaannemer voor het complete park, inclusief al het groen in en rondom het park. 'Met Loohorst Bomen vormde Van Kessel Sport en Cultuurtechniek de Groencombinatie Belevenspark Emmen, waarbij Loohorst vooral verantwoordelijk was voor het ontwikkelen en engineeren van de beplantingsplannen en Van Kessel als penvoerder verantwoordelijk was voor de projectleiding van

7 min. leestijd

ACHTERGROND

de realisatie. In de praktijk werd het werk uitgevoerd door een uitvoerdersteam onder leiding van hoofdvoerder Hans Huiting van Van Kessel, en daaronder één uitvoerder van Loohorst en één van Van Kessel.

Meivakantie

De temperatuur in de tropische kas is nu nog wat lager, omdat de beheerders de beplanting langzaam willen laten wennen aan de zomer. Over een paar maanden zal het hier veel heter zijn. Voor de beplanting in de twee hectare grote kas is dat overigens geen probleem. Volgens hoofdvoerder Hans Huiting is het ongekend, wat de beplanting in een periode van minder dan een jaar heeft gedaan. Huiting wijst een paar bomen aan. 'Zo'n jongen, een *Bombax ceiba* ofwel Indische Kapokboom is in de loop van een jaar verdubbeld in omvang en doorgeschoten van vier naar acht meter.' Het is dus terecht om op te merken dat het beheer op termijn vooral een kwestie wordt van veel en intensief kappen en snoeien. Natuurlijk moet de bezoeker het idee krijgen van een weelderige tropische jungle, maar de verschillende boomlagen moeten wel herkenbaar blijven. Voor het gedeelte van het park dat een tropische sfeer moest krijgen, gingen de ontwerpers uit van vijf kruid- of boomlagen, die voor de bezoeker herkenbaar moeten blijven.

Van Kessel Sport en Cultuurtechniek was verantwoordelijk voor het groen in het park; de andere Volkerwessels ondernemingen waren dat voor de bouw van de rotspartijen, de bekabeling enzovoort. De lijst met VWS-dochters die bij het project betrokken waren, is daarom bijna vuistdik: Kondorwessels Projecten, KWS, Gebr. Van Kessel Speciale technieken en Producten, Homij Technische Installaties, Homij Networks, Koenen Bouw, Visser & Smit Hanab, Aveco de Bondt, Westo, Smits Neuchâtel Infrastructuur en Volkerwessels Bouwmaterieel.

Vreemde eend

De twee anderen die me vergezellen op mijn wandeling door het park, zijn als niet-VWS-dochters met recht en reden vreemde eenden in deze dierentuin: Reinald van Ommeren van Loohorst en Marcel Straatman van Heicom. Loohorst is toegevoegd aan de Groencombinatie vanwege de specifieke kennis die het bedrijf heeft op het gebied van bomen en beplantingen. Heicom was verantwoordelijk voor het leveren van het substraat, vooral voor de tropische kas.

Wildlands Adventure Zoo Emmen is opgebouwd rondom een aantal thema's met de daarbij passende sfeer en beleving. Dat zijn achtereenvolgens Jungola, dat gekarakteriseerd kan worden met de term 'vochtige warmte', Serenga, wat staat voor 'hee droogte' en ten slotte Nortica, met als kenmerk 'ijzige kou'. In een tropische kas is vochtige warmte relatief makkelijk te realiseren, maar de bedoeling is dat je, als je de kas uit gaat, in een omgeving belandt die hetzelfde gevoel geeft. De beplanting is daar helemaal aan aangepast. In de Serenga is de valse christusdoorn daarom

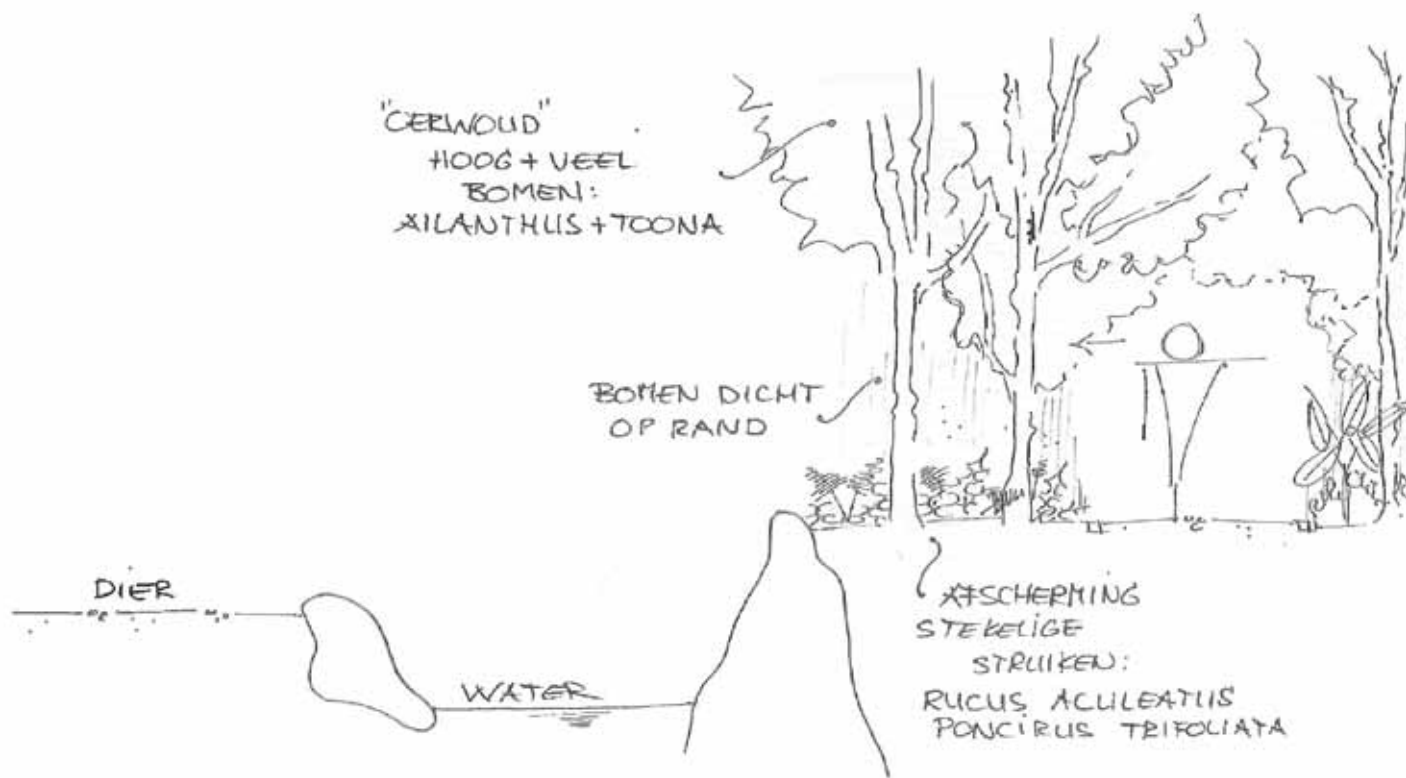
Ook de andere bomen zijn door vakkundig gemaltraitieerd, zodat ze authentieker ogen

Alle dieren worden gepresenteerd in een zo natuurlijk mogelijk omgeving.

Een beetje schuin planten en misschien wat mishandeling geeft de juiste Afrikaanse look en feel.

de dominante boom, maar dan wel in de vorm van een savanneboom gesnoeid. Voor het thema vochtige warmte is een aantal bomen en planten gekozen die het gevoel van een weelderig tropisch oerwoud moeten geven en die zo weinig mogelijk lijken op de bomen bij u en mij in de achtertuin. Zo zijn hier bijvoorbeeld *Ailanthus*, *Toona* en *Sophora* aangeplant, waarbij *Sophora* vanwege zijn opvallende bloei en vruchten wat dicht bij de bebouwing is gesitueerd. Die ontwerptruc is ook in de andere delen van het park toegepast. De belangrijkste soort is daar zoals gezegd *Gleditsia*, maar in het Dogon-dorpje staan ook een aantal meidoorns. Hans Huiting maakt een geintje over deze meidoorns als hij erlangs wandelt. 'Normaal zijn deze bomen nog te slecht om op de stookhoop te belanden, maar als je bij een boomkwekerij meldt dat je bomen met uitstraling nodig hebt, schieten de prijzen de lucht in.' Dan iets serieuzer: 'Ik snap dat ook wel. Wie heeft er op een kwekerij als bijvoorbeeld Ebben nu een gaspeldoorn van tien jaar of ouder staan?' Ik snap wat Huiting bedoelt, maar als we even later

langs een boom komen waar een schijnbaar afgebroken tak in hangt, vraag ik heel naïef: 'Heeft het hier dan zo hard gewaaid?' Nee, die tak komt helemaal niet uit die boom, maar is er door de beheerders die het onderhoud doen zelf in gehangen. Ook andere bomen zijn door het Groencollectief – naar eigen zeggen – vakkundig gemaltraitieerd, zodat ze authentieker ogen. Reinald van Ommeren bevestigt het nog eens. Om de aanplant in het park te verzorgen, moet je eigenlijk alles wat je op de opleiding hebt geleerd direct weer vergeten. 'Vaste planten moet je bij wijze van spreken over je schouder de plantplek in gooien en dan uitplanten. Zelfs met planten in een wildverband. Wat je normaal zou doen, is te gestructureerd en te netjes.'

Bodem

De gesteldheid van de bodem onder de dierentuin was een belangrijk aspect bij de aanplant. Emmen heeft een ondergrond van keileem. In de praktijk is dat een keiharde en bijna waterdichte laag. Dit keileem is op het hele terrein gebruikt als bouw-

stof, waarmee de contouren van het complete terrein zijn geboetseerd. Daarop werd een teeltlaag aangebracht, die sterk afhankelijk was van het gekozen thema: puur wit woestijnzand op de savanne en een veel rijkere toplaag bij het thema tropische warmte. Paul van Berkel: 'Je zou zeggen dat de lastigste teeltlaag de ondergrond in de kas was, maar dat viel mee. Buiten de kas was het veel moeilijker om een goed milieu te creëren.' Voor de advisering rondom de beplanting in de tropische kas werd een aparte adviseur aangesteld: Lars Bo Kjedstrom, specialist op het gebied van tropische ecosystemen. Kjedstrom heeft een eigen kwekerij in Costa Rica, waar veel van de bomen en planten vandaan komen, maar hij heeft ook met Straatman van Heicom het substraat samengesteld dat in de kas is gebruikt. Straatman: 'Je zou denken dat hier een soort potgrondachtig mengsel is gebruikt. Verre van dat. Een natuurlijke jungle is vaak heel arm van opbouw. Kjedstrom heeft daarom met ons een 90 centimeter dikke substraatlaag samengesteld die juist heel stenig was van opbouw en met een lage pH. Feitelijk is het een mix geworden van stenen, extreem grof zand en heidecompost. Daarop kwam een dunne mulchlaag van ongeveer 10 centimeter dik, met als belangrijkste component witveen. Deze laag moet de strooisellaag voorstellen die in een oerwoud aanwezig is en zal relatief snel worden afgebroken, maar ook weer worden aangevuld door afgefallen blad.'

De ontwerpers van het gehele Wildlands, Jan Kempe en Jan Fuhler, bouwden op een schaal van 1:87,5 een waarheidsgetrouwe maquette

LAGE OUDERBROEI +
WINTERGROEN:
XSARUM
IT. AROUSKELE
EPIMEDIUM.
RODGESIA PINNATA

Dat ging vaak over kleine details, bijvoorbeeld **de manier waarop een hangbrug met touwen werd samengebonden**

Alles is gericht op beleving.

FACTS & FIGURES DIERENPARK

Totale oppervlakte: 22 hectare

Kassen

Grote tropische bomen	250 st.
Tropische en moerasplanten van 10-500 cm	15.000 st.
Verplante bomen, heesters en bamboe	500 st.

Buitenruimten

Bodemverbetering en bemesting	76.000 m ²
Bomen	800 st.
Vaste planten, bamboe en heesters tot 500 cm	55.000 st.
Begraasbare grasvegetatie	35.000 m ²
Overige grasvegetatie	18.500 m ²
Verplante bomen, heesters en bamboe	1750 st.
Totaal grond verzet	225.000 m ³
	(zand en leem)
Totale oppervlakte paden	45.000 m ²

Eiland in het overdekte deel van de Jungola met aantal slingerapen.

Niet iedere bezoeker overleeft een bezoek aan de dierentuin

Ontwerp

Het ontwerpen van een dierentuin in de vorm van een belevingspark is heel andere koek dan het ontwerpen van een gewone tuin. De ontwerpers van het gehele Wildlands, Jan Kempe en Jan Fuhler, bouwden op een schaal van 1:87,5 een waarheidsgetrouwe maquette, die precies het beeld schetste dat vervolgens gebouwd zou moeten worden. Deze maquette werd samen met een programma van eisen de basis voor de design & constructieaanbieding op basis waarvan Volkerwessels het werk gegund kreeg.

De maquette gaf natuurlijk een goed beeld van de algemene sfeer van het te bouwen park, maar als basis voor de daadwerkelijke realisatie van een

park van 22 hectare was het wat mager. Een deel van het ontwerpproces bestond daarna uit het bezoeken van een aantal dierentuinen en attractieparken in binnen- en buitenland, waar ideeën werden opgedaan. Paul van Berkel: 'Dat ging vaak om kleine details, bijvoorbeeld de manier waarop een hangbrug met touwen werd samengebonden.' Loohorst had de leiding bij het verder detailleren van het ontwerp en de engineering, Van Kessel bij het realisatieproces.

De Groencombinatie is inmiddels ontbonden omdat het park is opgeleverd, maar Volkerwessels heeft nog wel de taak om de losse eindjes op te lossen.

Inplanten van een jungle vraagt dat je alles wat je als hovenier geleerd hebt opzij moet zetten.

Be social

Scan of ga naar:

www.stad-en-groen.nl/artikel.asp?id=41-5823

Oer-Hollands zwenkgras lijkt het meest op het gras van de Afrikaanse savanne

Hans Huiting laat spontaan opkomende planten zien.